

Kunst moet uit de kast komen

Hans van Leeuwen

‘Het weinige meerdere dat daaraan besteed wordt, is niet weggevoerd, maar levert eene morele rente.’ Aldus Henri Polak bij de opening van het nieuwe bondsgebouw van de eerste vakbond in ons land, de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond. De tekst staat nog op de muur in wat nu het Vakbondsmuseum is. Hij ontzenuwde daarmee het protest van de werklieden tegen de in hun ogen al te uitbundige architectuur van Berlage. Die morele rente geldt nog steeds, maar we leven inmiddels in een samenleving waar dat blijkbaar niet meer voldoende is. Als waarde niet in klinkende munt vertaald kan worden, is die al gauw niks waard. De verleiding is groot om daarin mee te gaan. Dat doet Plasterk dan ook door maatschappelijk draagvlak te vertalen in meer eigen inkomsten. Het profijtbeginsel is de geïndividualiseerde variant daarvan. Het doet geen recht aan de zaak.

De werkelijke waarde ligt in de eerste plaats in het belang voor de samenleving. Kunst vindt haar bestaansrecht in de notie van een maakbare samenleving. Het is mensenwerk. Als je alles wel best vindt, alle indrukken voor zoete koek slikt en deze wereld aanvaardt als de beste van alle denkbare werelden, zal er weinig behoefte zijn tot scheppingsdrang. Laat staan drang om de resultaten daarvan aan anderen mee te delen. Kunst belichaamt het ideaal van verdere ontplooiing. Het kunnen uitdrukken van eigen gevoelens en inzichten en het kunnen herkennen en waarderen van de uitdrukking van anderen zijn onmisbare waarden voor de ontwikkeling van een samenleving. Die waarde kan op allerlei manieren tot uitdrukking komen. In zachte schoonheid of in harde confrontatie. Daarnaast levert kunst een bijdrage aan de culturele geschiedenis. Belangrijk voor zowel respect en identiteit van en tussen individuen als de hele samenleving. En voorwaarde voor culturele uitwisseling. Omdat we zowel makers als makers van de geschiedenis zijn, is die bijdrage aan de culturele geschiedenis conserverend en creërend. Kunst komt tenslotte niet uit de lucht vallen. Daar waren, zijn en blijven kunstenaars voor nodig.

De intrinsieke waarde van kunst, gestoeld op artistieke vrijheid, staat voorop. In kunst komt die vrijheid tot uitdrukking. Zonder de koppeling tussen vrijheid van denken en vrijheid van handelen kan kunst niet bestaan en is vrijheid een loos begrip. De legitimatie van subsidies zit in het mogelijk maken van handelen, van het doen, van het maken. Dat is een investering die om een aantal redenen niet aan de markt kan worden overgelaten. De markt vertegenwoordigt immers die andere waarde, die van klinkende munt, en gaat uit van een bestaand product.

Hans van Leeuwen

is lid van de Tweede Kamer voor de SP

Het verschil in die twee soorten waarden komt bijvoorbeeld tot uiting bij een archeologische vondst. De ene waarde is gelegen in het feit dat zo'n vondst kan leiden tot een andere interpretatie van onze geschiedenis, tot nieuwe inzichten. De andere waarde vertegenwoordigt de verhandelbaarheid en de prijs die op de markt betaald wordt voor de bodemschat. Het mag duidelijk zijn dat de overheid verantwoordelijk is voor die eerste waarde.

Natuurlijk bestaat er een kunstmarkt en komen veel producties op commerciële basis tot stand. Het is dan ook geen kwestie van óf overheid óf markt, maar van én én. Investerings met gemeenschapsgeld richten zich in de eerste plaats op de kost vóór de baat, op het aanbod en niet op de vraag. Ik heb nog nooit het publiek ‘*We want more*’ horen scanderen bij een onbekende band die nog aan het eerste nummer moet beginnen.

Tegenover de investeringen van de overheid in de kunst staat de verantwoordelijkheid van de kunst tegenover de samenleving. Die kan met alle bovengenoemde positieve eigenschappen afgelegd zijn. Het feit dat er kunst is, is genoeg. Willen we echter dat kunst een grotere rol gaat spelen in het maatschappelijke debat, dat meer mensen er open voor staan, dan moet kunst uit de kast komen. Of kunst zich in die kast heeft laten dwingen of dat het een zelfgekozen isolement is, doet niet ter zake. Feit is dat we kansen laten liggen en dat we nog steeds met een beschamend budget voor de kunst zitten dat constant onder druk staat. We moeten het draagvlak vergroten.

Van belang hierbij is de rol van al die instellingen, instituten en organisaties die hun bestaan aan de kunst danken. Zij moeten investeringen in kunst koppelen aan maatschappelijk functioneren. Zo kan kunst zich verhouden tot de samenleving en een bijdrage leveren aan een vitale democratie. Dat kan op allerlei manieren zonder de artistieke

integriteit van de kunstenaar te ontkennen. Bijvoorbeeld door presentaties, opdrachten, experimenten met vormen van wederkerigheid. Het gaat daarbij om artistiek ondernemerschap in relatie tot de samenleving, niet om economisering van de kunst. We hebben geen ingewikkelde rekenmodellen nodig om vast te stellen dat investeringen in kunst en cultuur zich dubbel en dwars terugbetalen.